

Standardy pro psaní závěrečné práce

Standardy navazují na [Pokyn děkana č. 1/2015](#), k realizaci závěrečných prací, v platném znění. Studující je povinen/a se s oběma dokumenty seznámit a postupovat dle nich při tvorbě závěrečné práce.

Programy celoživotního vzdělávání (CŽV)

Speciální pedagogika pro učitele základních a středních škol pro přímou pedagogickou činnost ve školách a třídách zřízených pro žáky se SVP

Doplňující studium k rozšíření odborné kvalifikace podle § 6a odst. 1 písm. b) vyhl. č. 317/2005 Sb. (k získání kvalifikace speciálního pedagoga) a Studium v oblasti speciálně pedagogických věd podle § 2 vyhl. č. 317/2005 Sb. (k získání kvalifikace učitele dětí a žáků se SVP)

Závěrečná práce a její cíl

Součástí ukončení studia je zpracování a obhájení závěrečné práce **v rozsahu minimálně 60 normostran** (1 normostrana = 1 800 znaků včetně mezer, minimálně celkem 108 000 znaků včetně mezer). Do tohoto počtu se nepočítají úvodní strany, literatura a přílohy. Stanovený limit je možné překročit, avšak vysoký počet stran není automaticky považován za ukazatel kvality práce. **Doporučujeme maximální rozsah práce okolo 80 normostran.**

Závěrečnou práci má studující prokázat schopnost aplikovat poznatky a dovednosti získané v průběhu studia při řešení konkrétního odborného problému. To předpokládá schopnost orientace v aktuálních odborných zdrojích a vymezení výzkumného problému. Studující prokazuje schopnost popsat a vysvětlit teoretická východiska a základní rámce zvoleného tématu. Prokazuje taktéž schopnost formulovat výzkumné otázky či hypotézy a schopnost vytvořit adekvátní výzkumný design, včetně výběru a aplikace relevantních metod sběru dat. Taktéž studující vypracováním práce dokazuje schopnost relevantně popsat a analyzovat data, včetně následného začlenění jednotlivých zjištění do širšího kontextu poznání v dané oblasti.

Výběr tématu

Téma závěrečné práce musí vycházet ze studijního programu. Studující jasně definuje předmět zkoumání, čímž téma dostatečně zúží. Téma závěrečné práce by mělo být aktuální, speciálně pedagogické. Nevhodná jsou témata, která již byla opakovaně zpracována, a práce by nepřinesla aktuální poznatky. Nedoporučujeme ani témata, která se nedotýkají problematiky studovaného

programu. Název práce musí být výstižný, srozumitelný a odpovídající obsahu práce. Studující prokazuje dovednost vybrat z rozsáhlé speciálně pedagogické problematiky dílčí, zajímavý aspekt nebo jev a správně formulovat předmět jeho zkoumání.

Obsah a cíle teoretické části

Teoretická část musí být dostatečně úzce zaměřena, aby studující na omezeném prostoru představil/a relevantní klíčové koncepty a poznatky, aktuální teorie a realizované výzkumy ve vztahu k předmětu jeho/jejího vlastního zkoumání. Teoretické kapitoly by měly obsahovat rešerši aktuálních zdrojů (doporučujeme zaměřit se primárně na zdroje zhruba deset let staré a mladší). Teoretická část práce není pouhou kompilací informací ze základních studijních materiálů oboru či učebnicovým výkladem, ale poučeným představením a **shrnutím toho, co je o tématu práce aktuálně známo a jaké poznatky vyplývají z předchozího aktuálního bádání jiných autorů**. Zpracováním teoretické části studující prokazuje dovednost kritické práce se zdroji a orientaci ve zvolené problematice.

Obsah a cíle empirické části

Na teoretické uchopení navazuje **formulace výzkumných otázek** a realizací výzkumné sondy. Empirická část práce vychází z výzkumného problému, otázky (či otázek) a cílů, které autor/ka **formuluje explicitně v úvodu metodologické části** a které jsou vodítkem pro realizaci výzkumné sondy nebo teoretické práce. Při výběru tématu a volbě designu praktické části práce doporučujeme vybrat jeden z následujících tří **modelů práce**. Studujícím doporučujeme se při zpracování jednotlivých modelů řídit ověřenými postupy vycházejícími z níže uvedených zdrojů (viz Příloha 2).

Přehledová studie – systematický přehled publikovaných empirických výzkumů či teorií. Analýza má podobu narativní nebo systematické review, metaanalýzy či jiného přístupu syntetizujícího výsledky více studií zaměřených na určitou otázku (hypotézu).

Metodická studie – cílem je vytvořit studijní/podpůrné materiály, nebo ověřovat již vytvořenou metodiku/didaktiku v praxi. V úvodu jsou vytyčeny cíle, které mají být pomocí materiálů či metodiky dosaženy, následují konkrétní cesty ověřování (škálování, dotazník, pozorování, akční výzkum) a sepsání závěrů tohoto ověřování. Popis použitých metod zahrnuje i údaje o jejich validitě. V případě nové, nepublikované či přeložené metody je třeba uvést i postup tvorby či adaptace, včetně kompletního znění (dotazníky, rozhovorová či pozorovací schémata), které je uvedeno v příloze.

Případová studie – empirická intenzivní hloubková studie jednoho nebo více případů, která odpovídá na předem formulovanou výzkumnou otázku s cílem kontextuálně porozumět složitému fenoménu či problému.

Je možná i jiná empirická studie, která je založená na kvantitativním či kvalitativním výzkumném přístupu, případně na kombinaci obou přístupů. Vzhledem k zahlcení výzkumného terénu je preferována sekundární analýza již existujících dat (analýza dostupných dat z různých databází a statistik, využití dat z předchozích výzkumů se souhlasem autorů). Doporučeny jsou kvalitativní přístupy s menším počtem účastníků/jednotek, zejména případová studie či tzv. single-subject design).

Etické aspekty závěrečné práce

Etické aspekty se v závěrečných pracích objevují ve dvou základních rovinách – v etice výzkumu a v etice využívání zdrojů. Studující při psaní závěrečné práce respektuje základní pravidla etického chování a řídí se následujícími pravidly.

Důvěrnost

V závěrečné práci nebudou zveřejněna žádná data, jež by umožnila identifikovat účastníky/ce výzkumu. Studující by tedy neměl/a ve výzkumu publikovat např. jména osob, institucí či demografické a geografické údaje, které povedou k identifikaci účastníků/ic výzkumu a konkrétního prostředí, kde byla data pro výzkum.

Informovaný souhlas

Od každého účastníka/ce je třeba mít souhlas s účastí na výzkumu, a to v písemné podobě (po domluvě s vedoucí/m práce jsou možné alternativy, např. v případě velmi mladých participantů). V případě, kdy studující provádí výzkum s nezletilými dětmi, potřebuje souhlas dětí samotných i jejich zákonných zástupců. V případě, kdy studující sbírá data v prostředí organizace či instituce, potřebuje souhlas vedení příslušné instituce či zařízení. Vzory pro sepsání informovaného souhlasu obsahuje příloha tohoto dokumentu (viz Příloha 4). Studující musí také jednat v souladu s nařízením GDPR¹ (např. fotografie mohou být v práci zařazeny jen s písemným souhlasem aktérů, je třeba fotografie anonymizovat překrytím obličeje).

Emoční bezpečí a citlivost výzkumníka

Studující by měl/a předpokládat, že téma výzkumu může být pro účastníky/ce citlivé. Studující je

¹ General Data Protection Regulation, Obecné nařízení Evropského parlamentu Rady Evropy stanovující nová pravidla pro zpracování osobních údajů, platné od 25. 06. 2018. Nahrazuje zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

zodpovědný/á za to, že každému účastníkovi/ci výzkumu dá příležitost, aby se mohl/a při sběru dat cítit bezpečně, mohl/a vyjádřit a vysvětlit své pocity, postoje a názory. V případě, kdy je situace pro účastníka/ci výzkumu příliš náročná, výzkumník/ce nabízí podporu. V krajním případě nabízí přerušování či ukončení zkoumání a sběru dat. Studující věnuje zvýšenou pozornost citlivosti dat a výstupů výzkumu. Reflektuje, že výzkum může mít negativní dopad na osobnost těch, kdo jsou do výzkumu zařazeni. Studující musí dbát na to, aby účastníci/ce výzkumu nemohli/y být v žádné fázi šetření nijak poškozeni/y nebo stigmatizováni/y, ať na úrovni individuální nebo sociální. Studující respektuje zájmy účastníků/ic výzkumu a informuje je o veřejné dostupnosti výsledků šetření, případně o časovém omezení skrytí některých citlivých částí uveřejněné práce (v Informačním systému Masarykovy univerzity (IS MU) či na platformě theses.cz). Všem participujícím musí být jasné, že výsledky výzkumu jsou dohledatelné pro kohokoliv na internetu. Náročnější situace týkající se citlivosti či potenciálního ohrožení účastníků/ic výzkumu je třeba dopředu probrat s vedoucí/m práce.

Zatajení postupu výzkumu před účastníky/cemi

Zkoumající musí přednostně použít postup, který nevyžaduje zatajení žádných skutečností před účastníky/cemi. Jestliže nelze použít alternativní metody, musí jít o krajní možnost (např. při využití experimentu či diagnostiky). Jestliže zkoumající musí něco zatajit, pak o tom informuje účastníky/ce dostatečným způsobem, a to ihned jakmile to bude možné. Vše dopředu konzultuje s vedoucí/m práce.

Princip řádného citování a odkazování

Zkoumající je povinen/a citovat všechny autory/ky všech využitých zdrojů. Studující uvede odkaz na informační zdroj (včetně audio a audiovizuálních záznamů). Při shrnutí poznatků jiného/ho autora/ky vyjádří původní myšlenky v dobré víře a bez vědomého zkreslení. Studující zřetelně odliší primární a sekundární citace a všechny zdroje cituje dle jednotně zvolené citační normy. Touto normou jsou standardy Americké psychologické asociace v aktuálním vydání (k 1. 9. 2023 je to [7. vydání publikačního manuálu Americké psychologické asociace, 2020](#)), tzv. [APA standard](#).

Využití asistenčních nástrojů

Pokud studující využije pro tvorbu závěrečné práce asistenčních nástrojů (od jednoduché asistence až po komplexní umělou inteligenci) je povinen/a tuto skutečnost uvést, a to přímo v textu, který je pomocí asistenčních nástrojů vytvořen. Je nutné takto zpracované části textu jasně označit. Je třeba uvést, které nástroje a v jakém rozsahu byly použity. Zároveň jsou veškeré texty vytvořené softwarovými nástroji brány pouze jako podklady, za jejichž použití plně a bezvýhradně odpovídá studující. Samotné podklady připravené softwarem v tuto chvíli nejsou považovány za původní dílo, které by bylo nutné přímo citovat. Podklady však musí obsahovat citace původních

zdrojů, ze kterých AI čerpala, a to dle normy APA.

Zpřístupnění práce participujícím výzkumu

Pokud mají ti, kteří byli do výzkumu zařazeni, zájem o výsledky realizovaného výzkumu, je třeba jim výsledky vhodnou formou sdělit. Přednost má sdělení obecnějšího charakteru, konstatující obecné závěry výzkumu, neuvádějící případná zjištění adresného osobního typu, která by se mohla při publikování někoho citlivě dotknout.

Jazykové a formální náležitosti

Závěrečná práce může být zpracovaná v jazyce českém, po domluvě s vedoucí/m práce též ve slovenském, anglickém nebo německém jazyce. Práce je členěna do kapitol, které na sebe logicky navazují. Studující dodržuje stylistická a gramatická pravidla jazyka, ve kterém je práce zpracována. Ke zpracování textu studující využije oficiální [šablonu závěrečné práce](#) Pdf MU, která má předem daný formát pro úpravu textu. Praktická část práce může být psána v trpném rodě i v 1. osobě jednotného čísla.

Pro přijetí závěrečné práce je třeba využít **minimálně 30 zdrojů**, z toho by mělo být alespoň **8 zdrojů zahraničních**. Doporučujeme využívat převážně aktuální vědecké články a monografie, **orientační doporučené stáří** zdrojů je deset let nazpět před sepsáním práce. Doporučujeme zvážit aktuálnost a relevantnost každého zdroje. V principu by mělo jít o doplnění zásadních nepřekonaných starších zdrojů o převažující množství zdrojů, které popisují vývoj a aktuální přístup k problematice. Doporučujeme využít nejen fyzicky dostupné zdroje, ale i kvalitní zdroje dostupné přes online databáze, zejména aktuální články z recenzovaných periodik. Ty jsou dostupné přes Portál elektronických informačních zdrojů (tzv. e-zdroje MUNI). Doporučujeme prostudovat postupy, [jak se zdroji pracovat](#) a [jak získat přístup ke zdrojům z vlastního zařízení](#).

Seznam použité literatury by měl obsahovat všechny zdroje uvedené v práci, nikoliv zdroje, které v textu práce nejsou citovány, a studující se s nimi v rámci zpracování práce pouze seznámil/a. Využívá-li studující své předchozí texty (např. seminární práce), je povinen citovat i tyto práce, opět dle zvolené citační normy APA standard.

Názvy tabulek a obrázků jsou stručnými a výstižnými označeními obsahu zmíněných objektů (Tabulka 1. Název tabulky), umísťují se pod objekty. Je vhodné zachovávat jednoduchý formát tabulek bez vertikálních čar. Tabulky a obrázky jsou číslovány samostatně (Tabulka 1. Název tabulky, Obrázek 1. Popis obrázku).

Do příloh studující zahrne nevyplněný vzor informovaných souhlasů pro participující na výzkumu, ukázkou nástroje sběru dat (dotazník, otázky do rozhovoru apod.), u kvalitativního designu také krátkou ukázkou kódování dat. Do příloh naopak **nezahrne celé přepisy rozhovorů a další dokumenty** (např. dokumenty zařízení), **kteřé by mohly vést k porušení anonymity a bezpečí**

participujících na výzkumu.

Metodologické náležitosti práce

V úvodu empirické části by měly být zařazeny kapitoly, v nichž budou popsány zvolené metodologické přístupy (a to s oporou metodologické literatury, viz níže), kde bude zdůvodněna jejich volba. Zde by měl být popsán průběh realizace výzkumu a způsob ošetření etické stránky výzkumu. Tato část zahrnuje postup anonymizace a sepsání informovaného souhlasu. Zahrnuje také reflexi vlastní role ve výzkumu a popisu průběhu výzkumu (doporučení viz Příloha 1).

Práce může mít formu ryze teoretickou, v tom případě se jedná o text, který shrnuje dosavadní poznání v oboru a zpracovává jej novým způsobem. I v tomto případě studující představí zvolenou metodologii (komparativní výzkum, přehledová studie atd.) a odkáže na metodologické zdroje.

V případě volby **kvantitativní výzkumné strategie** studující stanovuje **výzkumný problém, cíle výzkumu, formuluje hypotézy**, operacionalizuje proměnné, popíše způsob výběru vzorku a **působ sběru dat a jejich analýzy**. V případě volby **kvalitativní výzkumné strategie** studující definuje **výzkumný problém, cíle výzkumu a navazující výzkumné otázky**, popíše zvolený design výzkumu, způsob výběru výzkumného souboru, sběru dat a jejich analýzy, a to včetně **popisu a zdůvodnění způsobu práce s daty**, resp. jejich kódování (např. postupy tematické či obsahové analýzy, zakotvené teorie, IPA, single-subject design, akční výzkum, etnografie, biografický design atd.). (Podrobná doporučení ohledně obsahu a struktury výzkumné části naleznete v Příloze 1.)

Studující přímo a transparentně popíše, jak s daty nakládal/a, jak došel/a k prezentovaným výstupům (např. hodnoty v grafech nebo systém kategorií a podkategorií). Studující také charakterizuje výzkumný soubor či účastníky/ce výzkumu, případně podrobně popíše studované prostředí.

Studující se při prezentaci výstupů výzkumu soustředí nejen na popis dat, ale zaměří se zejména na jejich **analýzu a interpretaci zjištěného** (např. u tabulek a grafů vysvětlí, co daná zjištění znamenají, u kategorií a přímých citací účastníků/ic výzkumu shrne a interpretuje napsané).

Součástí práce je také kapitola **zahrnující vyhodnocení hypotéz a výzkumných otázek, diskuzi výsledků výzkumu v porovnání se závěry z jiných zdrojů** (např. využitých v teoretické části). Tato kapitola obsahuje také **reflexi limitů výzkumu**, ve které se studující zamýšlí nad možnými omezeními výzkumu (např. vliv zkoumání na samotnou situaci/fenomén), nad zobecněním výsledků a nad rolí výzkumníka/ce (např. reflexe dvojí role výzkumníka/ce a pracovníka/ce, jehož/jíž se téma výzkumu týká). Studující by měl/a též zmínit **doporučení a výstupy výzkumu**

pro praxi, a to co nejvíce konkrétní, popisná a v kontextu závěrů vlastního výzkumu.

Odevzdání závěrečné práce

Práce je odevzdána primárně v elektronické verzi. Studující odevzdává práci v určeném termínu pro daný semestr do „Archivu závěrečné práce studenta“ v Informačním systému MU (IS MU) (viz [termíny odevzdání v jarním a podzimním semestru](#)). Studující vkládá práci do archivu závěrečné práce v IS MU ve formátu Microsoft Word. Součástí elektronické verze jsou i abstrakt v češtině, angličtině a klíčová slova. Studující musí pohlídat a ověřit, že název tématu práce v IS se shoduje s názvem práce vkládané do archivu. Je třeba ohlídat i úplné vyplnění všech náležitostí u založeného tématu v IS a naplnění archivu kvůli úspěšnému převzetí práce studijním oddělením.

Jakmile je práce oficiálně převzata studijním referentem/kou, vedoucí práce provede kontrolu programem Vejce vejci a zadá zápočet za odevzdání práce. Do 5 pracovních dní včetně před datem obhajoby pak vypracuje vedoucí a oponent/ka práce posudek a nahrají je do archivu práce, kde je přístupný autorovi/ce práce pro nahlédnutí a pro přípravu k obhajobě.

Doporučujeme také, aby studující odevzdali práci i v tištěné verzi, a to jeden výtisk (ve formátu A4, oboustranný tisk, vazba nízkonákladová jednoduchá např. kroužková). Výtisk studující předá po odmluvě s předstihem vedoucí/mu práce, na sekretariátu katedry nebo přímo komisi v den obhajoby práce. **Tištěná verze práce musí být zcela shodná s elektronickou verzí, elektronická verze má rozhodující váhu.**

V Brně dne 31. 10. 2023

doc. PhDr. Věra Vojtová, Ph.D.

Zdroje

American Psychological Association (2020). *The Publication Manual of the American Psychological Association, Seventh Edition*. American Psychological Association.

Foltýnek, T. et al. (2020). *Jak předcházet plagiátorství ve studentských pracích. Příručka pro akademické pracovníky*. Univerzita Karlova.

Foltýnek, T. et al. (2020). *Jak předcházet plagiátorství ve studentských pracích. Příručka pro studenty*. Univerzita Karlova.

Hendl, J. (2007). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Portál.

Chrastina, J. (2019). *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.

Pelikán, J. (1998). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Karolinum.

Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.

Švaříček, R. (2007). *Kritéria kvality kvalitativního výzkumu*. In Švaříček, R., Šedová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál, s. 28–50.

V přílohách shrnujeme důležitá doporučení vyplývající z předchozího textu standardů a nabízíme konkrétní vodítka, jak by měla práce vypadat a co by měla obsahovat.

Příloha 1: Doporučená struktura závěrečné práce

Vnitřní členění závěrečné práce a podoba jednotlivých částí je až na níže uvedené výjimky dána Manuálem APA (APA dle aktuálního znění, k 1. 9. 2023, tj. 7. vydání). Doporučujeme text psát přímo v [oficiální šabloně závěrečných prací](#) PDF MU (návod k vyplnění najdete na stejném odkazu).

Úvodní strany

Úvodní strany závěrečné práce se řídí oficiální šablonou a zahrnují následující:

Titulní strana: je na prvním listu práce (vzor viz šablona závěrečné práce), nečísluje se.

Bibliografický záznam (Bibliographic record): v češtině a angličtině, od této části se čísluje.

Anotace (Abstract): 500–600 znaků včetně mezer v češtině i v angličtině. Shodný text anotace musí být vložen do archivu závěrečných prací v Informačním systému MU, čísluje se.

Čestné prohlášení ve znění: „Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně, a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl/a v seznamu literatury.“ Text je uveden v pravé dolní části listu a je vlastnoručně podepsán, čísluje se.

Poděkování: nepovinné, je-li uvedeno, text je uveden v pravé dolní části listu, čísluje se.

Obsah: zahrnuje seznam kapitol a podkapitol, vždy se stránkováním, čísluje se.

Seznam obrázků

Seznam tabulek

Seznam pojmů a zkratk

Seznam příloh

Úvod

První kapitolou je Úvod, který obsahuje zdůvodnění, proč je vhodné zabývat se touto oblastí a řešit danou výzkumnou otázku. Text by měl obsahovat **jasně a stručně formulovaný cíl celé závěrečné práce**. Měl by popisovat, kam závěrečná práce směřuje, co a jak chce studující dokázat. Tato kapitola není označena číslem, číslo jedna má až kapitola následující.

Vlastní obsah práce

Samotný text práce má v souladu s manuálem APA strukturu známou pod zkratkou IMRaD. Skládá se z úvodních kapitol (Introduction), v našem pojetí tzv. teoretická kapitola, metodologie

(Method), výsledků (Results) a diskuze (Discussion). V našem pojetí ještě doplňujeme doporučení pro speciálně pedagogickou praxi založená na výzkumných výstupech. Jedná se o plynulý text, kapitoly na sebe logicky a obsahově navazují. Po těchto částech následuje seznam literatury a případně přílohy. Požadavky na uvedené jednotlivé části práce se obecně řídí manuálem APA (APA, 2020) a jsou dále rozvedeny.

1. Teoretická kapitola

Závěrečná práce má dvě teoretické podkapitoly. Tyto části poskytují přehled dosavadních uchopení a řešení daného problému v odborné literatuře a směřují logicky k explicitnímu stanovení výzkumné otázky, hypotéz a stanovení výchozího přístupu k jejímu empirickému řešení, které následuje v kapitole praktické (viz níže sekce Metodologie). Skladba podkapitol se liší podle typu studie. Doporučené rozložení podkapitol je následující: první podkapitola obsahuje vymezení dané problematiky, pojmy a teorie, druhá kapitola nabízí přehled aktuálního uchopení a řešení daného problému v odborné literatuře.

2. Metodologie

Tato část má obvykle několik podkapitol, které popisují podrobnosti použitého výzkumného designu. Skladba podkapitol se liší podle typu studie. Obvykle podkapitoly mají tento obsah:

- a) **Hlavní cíl a dílčí cíle, popis výzkumné otázky, hypotézy:** V případě volby kvantitativní výzkumné strategie studující stanovuje výzkumný problém, cíle výzkumu, formuluje hypotézy. V případě volby kvalitativní výzkumné strategie studující definuje výzkumný problém, cíle výzkumu a navazující výzkumné otázky.
- b) **Výzkumný postup (procedura):** obsahuje popis výzkumného postupu, tj. jak proběhla tvorba dat, co a v jakém pořadí prováděly zkoumané osoby. U kvalitativních výzkumů jsou uvedeny také mezikroky analýzy tak, aby bylo možné vysledovat myšlenkovou cestu k závěrům. Různé designy bývají popisovány různým způsobem (viz příloha manuálu APA s. 247–253).
- c) **Nástroje sběru dat:** Popis použitých metod zahrnuje zdůvodnění relevance volby daného postupu. V případě nové, nepublikované či přeložené metody je třeba uvést i postup tvorby či adaptace, včetně kompletního znění (dotazníky, rozhovorová či pozorovací schémata), které je uvedeno v příloze. U kvalitativních studií je tato část věnována popisu procedury sběru dat (např. struktura rozhovoru a jeho částí, procesu pozorování apod.), přičemž jsou protokoly (rozsáhlejší baterie otázek, testy, záznamové archy z pozorování) součástí příloh práce.
- d) **Analýza dat:** Tato část obsahuje popis zvolených analytických postupů a jejich

zdůvodnění. Jsou zde uváděny pouze analýzy, k nimž máme potřebu přidat zdůvodnění volby či vysvětlení, nebo analýzy, které se skládají z více kroků. U kvalitativních studií jsou uváděny takové informace, které odpovídají zvolenému postupu analýzy dat. U kvantitativních studií je nutné vymežit charakter analýzy dat (tj. deskriptivní vs. statistická). Je třeba popsat použité metody statistické analýzy.

- e) **Výzkumný soubor/vzorek:** Vedle popisu účastníků/ic a statistického shrnutí jejich základních demografických charakteristik obsahuje tato část i postupy použité pro sestavení vzorku. U kvantitativních studií obsahuje tato část i stručný záznam úvahy o síle testu a žádoucí/zamýšlené velikosti vzorku (zdůvodnění velikosti v kontextu zamýšleného nástroje). U kvalitativních studií s malým počtem účastníků/ic se doporučuje uvést tabulkový přehled účastníků/ic s uvedením relevantních charakteristik.
- f) **Etické aspekty výzkumu:** Studující popíše, jak ošetřil/a etické aspekty při vzniku dat a při psaní samotné práce (viz výše Etické aspekty závěrečné práce).
- g) **Reflexe výzkumníka/ce:**
- Tato část by měla obsahovat **reflexi role** samotné osoby, která data vytvořila a analyzovala. Výzkumník/ce reflektuje vše, co by mohlo být důležité pro posouzení validity výzkumu (např. teoretické zázemí, předpoklady, osobní předpojatost, osobní zájem, zkušenost s prostředím a konkrétními dětmi).
 - Dále by měla obsahovat **reflexi průběhu výzkumu**. Tato reflexe by měla obsahovat popis prožitků výzkumníka/ce od fáze přípravy výzkumu až po zpracování dat. Studující reflektuje konflikty v procesu výzkumu, nápomocné faktory (např. známost prostředí, vliv zkušeností dítěte s daným dospělým) a výzvy výzkumu (např. domluva s rodiči, sepsání informovaného souhlasu, křížení role výzkumníka/ce s jinou rolí).

3. Výsledky

Tato část zahrnuje sekci analýzy výzkumných zjištění a sekci vyhodnocení výzkumných zjištění. Analýza výzkumných zjištění popisuje výsledky jednotlivých kroků analýzy na úrovni proměnných (kódů, kategorií) včetně korektně prezentovaných výstupů analýz, konstatování o potvrzení či vyvrácení hypotéz. Vyhodnocení výzkumných zjištění by měla být strukturována v kontextu stanovených výzkumných otázek či hypotéz dle druhu výzkumu. Kvalitativní data jsou prezentována v souladu s přístupem, kterým jsou vytvářena a analyzována.

4. Diskuse

Tato část přináší interpretaci výsledků. Obsahuje úvahy nad tím, do jaké míry se podařilo zodpovědět výzkumnou otázku. Začleňuje zjištění do teoretického rámce. Obsahuje konstatování

limitů výsledků ve smyslu interní i externí validity. Diskuze výsledků musí být vedena v kontextu předchozích výzkumů.

5. Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi

Zde jsou uvedeny možné aplikace výsledků do prostředí speciálně pedagogické praxe, návrhy dalších výzkumných otázek a dalších výzkumných kroků vedoucích k hlubšímu porozumění daného jevu. Mělo by se jednat o konkrétní speciálně pedagogická doporučení, nikoliv obecná předem předvídatelná doporučení.

Závěr

Shrnuje odpovědi na výzkumné otázky, stručně rekapituluje jejich klíčová zjištění (tedy ne všechna, ale stěžejní) a přínos k poznání.

Summary

Shrnutí v anglickém jazyce.

Literatura

Obsahuje všechny použité zdroje, z nichž autor/ka čerpal/a. Odkazování na tyto zdroje v textu a seznamu literatury formou plně odpovídá manuálu APA (APA, 2010). Preferujeme aktuální vědecké články a monografie. Jednotlivé publikace se uvádějí v abecedním pořadí podle standardu APA.

Přílohy

Číslojí se přílohy, např. Příloha 1, ale nečíslojí se strany. Jde zejména o ukázky použitých metod, ukázkou části přepsaného rozhovoru s anonymizovanými citlivými daty, ukázkou sestavování kódů, materiály doplňující výzkumnou část, např. fotografie pomůcek využívaných ve výzkumu apod. Primární data v elektronické podobě musí být na vyžádání přístupná vedoucí/mu práce a oponentovi/ce.

Příloha 2: Doporučené základní zdroje pro zpracování výzkumné části práce

Obecně k výzkumu a k psaní závěrečné práce

Disman, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum.

Foltýnek, T. et al. (2020). *Jak předcházet plagiátorství ve studentských pracích. Příručka pro akademické pracovníky*. Univerzita Karlova.

Foltýnek, T. et al. (2020). *Jak předcházet plagiátorství ve studentských pracích. Příručka pro studenty*. Univerzita Karlova.

Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido.

Novotná, H., Špaček, O., & Jantulová, M. Š. (2019). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. FHS UK.

Punch, K. (2015). *Úspěšný návrh výzkumu*. Portál.

Kvalitativní výzkum

Hendl, J. (2007). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.

Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.

Švaříček, R., & Šedová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.

Kvantitativní výzkum

Hendl, J. (2012). *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Portál.

Chrásková, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Grada.

Mareš, P., Rabušic, L., & Soukup, P. (2015). *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Masarykova univerzita.

Přehledové studie

Mareš, J. (2013). *Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření*. Pedagogická orientace, 23, 427-454. [10.5817/PedOr2013-4-427](https://doi.org/10.5817/PedOr2013-4-427).

Petticrew M., Roberts H. (2006). *Systematic reviews in the social sciences: a practical guide*. Malden: Blackwell.

Vrubel, M., & Pančocha, K. (2014). *Inkluzivní vzdělávání v přehledových studiích*. Masarykova univerzita.

Případové studie

Chrastina, J. (2019). *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Univerzita palackého v Olomouci.

Mareš, J. (2015). *Tvorba případových studií pro výzkumné účely*. Pedagogika, roč. 65, č. 2, 2015, s. 113–142.

Bondía, M. J. S., & Gracia, Á. L. C. (2021). *Action research in education: a set of case studies?* Educational Action Research, 30:5, 850-864.

Stake, R. E. (2006). *Multiple case study analysis*. New York, NY: The Guilford Press.

Bytešníková, I., Doležalová, L., Fialová, I., Horáková, R., Chleboradová, B., Jánská, V., Kachlík, P., Kopečný, P., Kristlová, M., Lauková, Š., Malenová, M., Márová, I., Martinec, J., Mátlová, J., Matulová, E., Opatřilová, D., Pipalová, K., Pipeková, J., Pitnerová, P. et al. (2019). *Tady jsme!: kazuistické studie ve speciální pedagogice – speciální pedagog a jeho role*. Masarykova univerzita.

Příloha 3: Orientační otázky pro zhodnocení kvality závěrečné práce

Na tomto místě nabízíme všem studujícím orientační otázky k sebereflexi během psaní závěrečné práce. Otázky mohou sloužit ve chvílích, kdy si studující potřebuje reflektovat kvalitu své závěrečné práce a potřebuje zkontrolovat dodržení všech doporučení uvedených výše ve Standardech. Otázky mohou být vodítkem pro vedoucí a oponenty při hodnocení závěrečných prací. V otázkách jsou postihnuty všechny důležité aspekty a podmínky pro splnění nároků při psaní závěrečné práce.

Aktuálnost a originalita tématu a obsahu práce

Jak je téma práce aktuální vzhledem k době a ke společenským tématům?

Jsou cíle práce dosažitelné a srozumitelné?

Navazují výzkumné otázky / výzkumné hypotézy na stanovené cíle?

Kolik studujících dané téma již v předchozích letech zkoumalo a psalo o něm?

Jaký přínos pro stávající úroveň poznání o daném tématu bude mít tento výzkum?

Čím se odlišuje od dříve provedených šetření?

V čem tkví originalita této práce?

Práce se zdroji

Kolik existuje aktuálních zdrojů k dílčím tématům práce?

Jsou v textu správně citovány všechny zdroje, a to dle APA standardu? Je citováno jednotně v celém textu?

Jsou využité zdroje aktuální (je jejich stáří maximálně 10 let nazpět)? Jedná se o zdroje opakovaně využívané předchozími studujícími?

Jsou zdroje pestré a od různých autorů?

Obsahuje text přímé a nepřímé citace? V jakém jsou poměru?

Jaký je celkový počet zdrojů? Je adekvátní k danému stupni závěrečné práce (tj. celkový minimální počet zdrojů je 30, z toho zahraniční je 8 zdrojů)?

Použitá terminologie

Nabízí text aktuální pojetí fenoménu? Je v textu využívána aktuální terminologie?

Jsou témata uvedená v teoretické části práce v přímé a úzké souvislosti se zaměřením výzkumného šetření?

Pracuje se v textu se zdroji eklekticky a je text výsledkem analýzy a syntézy více zdrojů?

Dochází v diskuzi k reflexi klíčových zjištění se závěry odborné literatury využité (zmiňované) v teoretické části práce?

Metodologie

Obsahuje práce jasně a explicitně definovaný cíl, event. hlavní cíl a dílčí cíle?

Obsahuje text v úvodu praktické části explicitně vyjádřenou výzkumnou otázku? Je formulovaná správně jako otázka? Obsahuje text navazující explicitně vyjádřené dílčí výzkumné otázky?

V případě, že jsou ve výzkumu stanoveny hypotézy, odpovídá jejich formulace pravidlům pro tvorbu hypotéz (vyjadřují vztah mezi dvěma proměnnými)?

Je zdůvodněna volba designu a využití daných výzkumných postupů a nástrojů pro sběr dat?

Je z textu jasné, jak probíhal sběr dat? Je ve výzkumu transparentně nakládáno s daty?

Je z textu jasné, jak probíhalo kódování dat / práce s daty? Je to v textu přímo popsáno? Obsahuje text ukázkou práce s daty? Jsou všechny kódy a kategorie popsány?

Obsahuje text popis, jak bylo postupováno při statistické proceduře? Obsahuje text důležité výstupy statistické procedury (anova, hodnoty, ...) a jsou tyto výstupy vhodně okomentovány?

Etické hledisko

Je zachována (pseudo)anonymita informantů/ek i zařízení v celé práci, včetně příloh?

Byly před výzkumem sepsány informované souhlasy se všemi – institucemi, zákonnými zástupci, informanty/respondenty dle věku? Jsou bezpečně uloženy u autora/ky práce?

Jak je zachováno a respektováno bezpečí pro všechny účastníky/ce výzkumu? Nemůže je výzkum a jeho zveřejnění na internetu ohrozit?

Jak je reflektována vlastní zkušenosti či vlastní motivace k výzkumu – např. výzkumný pohled versus pohled pedagogické/ho profesionála/ky versus rodiče se zkušeností?

Analýza výzkumných zjištění

Obsahuje text jasné a přehledné výsledky? Jsou v úvodu textu o výsledcích jasné představeny všechny kategorie? Je jasná a zřetelná struktura prezentovaných výsledků?

Obsahuje text dotaženou práci s daty, tzn. nejsou pouze řazeny jednotlivé kusé výsledky či popis výroků účastníků/ic výzkumu, a je dotažena analýza, syntéza a interpretace dat?

Jsou v případě využití grafů a schémat tyto popsány včetně legendy a popisu? Jsou grafy a schémata interpretovány a dostatečně komentovány?

Je v textu komentujícím výzkum přiměřené množství přímých citací informantů/ek? Jsou citace informantů/ek vystihující a adekvátní?

Je v textu komentujícím výzkum přiměřené množství grafů a obrázků? Jsou využité formy grafů vystihující a adekvátní? Nezkreslují data?

Vyhodnocení výsledků

Jsou výsledky šetření prezentovány v přehledné struktuře v kontextu stanovených výzkumných otázek / výzkumných hypotéz?

Jsou ve vyhodnocení jasné shrnuta klíčová zjištění realizovaného šetření?

Nedochází k přílišné generalizaci zjištění (u kvalitativních výzkumů)?

Je ve vyhodnocení zahrnuta diskuze zjištění a limity realizovaného šetření?

Příloha 4: Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů

Návod ke tvoření informačního listu výzkumu a informovaného souhlasu

Následující doporučené verze informovaných souhlasů jsou určeny pro výzkum, jehož součástí je sběr osobních údajů a je prováděn studujícími pro účely závěrečné práce. Studující je podle GDPR správcem/kyní získaných osobních údajů, který/á pak také odpovídá subjektům údajů (účastníkům/cím výzkumu) za řádné nakládání s jejich daty.

Cílem obou částí souhlasu je (1) seznámit účastníka/ci s tím, o jaký výzkum se jedná a co by pro něj/ni účast v projektu znamenala, a zároveň (2) získat výslovný souhlas s účastí ve výzkumu a (3) získat souhlas se zpracováním osobních údajů.

- Text musí být adresován přímo – psaný ve 2. osobě („zúčastníte se, podstoupíte, můžete...“, nikoliv „osoba se zúčastní, proband/ka podstoupí, účastník/ce může“).
- Používejte jazyk srozumitelný pro laika a vyhýbejte se odborným výrazům nebo je jednoduše vysvětlete (vyhněte se např. výrazům: administrovat dotazník, ...).
- Zohledněte věk, vzdělání, příp. sociální situaci potenciálních účastníků/ic.
- Neuvádějte v textu formulace či informace, kterým Vy sami bezpečně nerozumíte (typicky odkaz na zákon, vyhlášku).
- Pokud je to možné, přizpůsobte formátování textu tak, aby část „Souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů“ byla celá na jedné stránce.
- Text má dvě části – první je informační list výzkumu, druhá je samotný souhlas.

Legenda

- Šedý text kurzívou nahraďte svým vlastním textem.
- Nadpisy, **černý tučný** a černý text by měly být v dokumentu ponechány, jsou-li relevantní. Kurzívou jsou uvedeny možné příklady textu k použití.
- U takto barevného textu vyberte vhodnou variantu.

Informace o výzkumu

Název tématu a druh práce: název tématu, **bakalářská/diplomová/závěrečná**

Hlavní řešitel: *jméno studující/ho*

Vedoucí práce: *jméno vedoucí/ho práce*

Pracoviště: Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

O čem je tento výzkumný projekt?

- *Stručně popište, o co se v projektu jedná, jaký je cíl výzkumu.*

Jak bude účast probíhat?

- *Co účastníka/ci v průběhu výzkumu čeká,*
- *jak dlouho bude výzkum a jeho jednotlivé části trvat,*
- *kolikrát se podrobí měření / dotazníkovému šetření / rozhovoru / workshopu,*
- *popis použitého technického zařízení (např. nahrávání),*
- *jaký je zhruba obsah dotazníků, co s jejich pomocí budete zjišťovat.*

Co brání účasti v tomto výzkumu?

Popište zejména kontraindikace použitých metod (např. nulová zkušenost s danou cílovou skupinou, demografická fakta...) nebo další vylučovací kritéria.

Jaké jsou výhody/odměna za účast v tomto výzkumu?

Uveďte, zda je s účastí spojená finanční, materiální nebo jiná odměna (např. představení závěrů výzkumu...).

Jaké jsou nevýhody/rizika účasti v tomto výzkumu?

Popište rizika spojená s účastí ve výzkumu, pokud nějaká jsou.

Jaké osobní údaje jsou v tomto výzkumném projektu sbírány?

Vyjmenujte přehledně, jaké konkrétní údaje budete o účastnících sbírat, např.:

- *základní demografické údaje (např. věk, pohlaví, zaměstnání, škola, třída, vzdělání, příjem, rodinný stav),*
- *údaje o zdravotním stavu (např. anamnéza, diagnóza),*
- *odpovědi z dotazníků,*
- *audio/video nahrávky,*
- *kontaktní údaje (např. e-mail, telefon).*

Jak budou osobní údaje zpracovávány?

Popište způsob zpracování osobních údajů, zejména proces pseudonymizace, dále kdo a za jakých podmínek bude mít k údajům přístup. Pokud budete účastníkům/cím přidělovat kód, nepoužívejte UČO, RČ apod., neuvádějte kód na formuláři souhlasu (znesnadňuje to následnou anonymizaci).

Je možné použít například následující text:

- *Získané údaje budou zpracovávány v tzv. pseudonymizované podobě. Na počátku realizace výzkumu Vám bude přidělen unikátní kód, pod kterým budou ukládána veškerá data z měření, sběru vzorků a dotazování. Soubor obsahující převod jména na kód (kódovací klíč) umožňující propojení údajů bude mít k dispozici pouze hlavní řešitel projektu a bude uložen odděleně od ostatních dat.*
- *Nahrávky budou po pořízení přepsány do textové podoby a následně smazány, a to nejpozději do ... od jejich pořízení. Jména a další údaje budou nahrazeny pseudonymy.*

+ Formulář tohoto souhlasu bude vždy uložen odděleně od ostatních dokumentů.

Jak dlouho budou osobní údaje uloženy?

Je možné použít například následující text:

Vaše osobní údaje budeme uchovávat pouze po dobu psaní závěrečné práce, poté bude kódovací klíč nenávratně smazán a tím budou získané údaje anonymizovány, tj. převedeny do podoby, která neumožňuje Vaši identifikaci.

Vaše kontaktní údaje (e-mail, telefon, ...) budou použity pouze pro účely tohoto projektu a po odevzdání závěrečné práce budou smazány.

Povinně poskytované informace dle Obecného nařízení o ochraně osobních údajů (EU 2016/679, GDPR)

Vaše osobní údaje budeme zpracovávat na základě Vámi uděleného souhlasu pro účely výzkumu v oblasti speciální pedagogiky.

Správce osobních údajů: *jméno studující/ho, adresa fakulty, e-mail (nejlépe univerzitní)*

Kontakt na pověřence pro ochranu osobních údajů Masarykovy univerzity: poverenec@muni.cz

Vaše práva v souvislosti se zpracováním osobních údajů:

- požadovat přístup k osobním údajům týkajícím se Vaší osoby, jejich opravu nebo výmaz, popřípadě omezení zpracování;
- podat stížnost dozorovému orgánu (Úřad pro ochranu osobních údajů, www.uoou.cz) v případě, že se domníváte, že zpracování osobních údajů probíhá v rozporu s právními předpisy;
- souhlas se zpracováním osobních údajů udělený níže kdykoliv odvolat, aniž by za to hrozila jakákoliv sankce či znevýhodnění, a to oznámením na kontaktní údaje správce osobních údajů. Zákonnost zpracování údajů před odvoláním souhlasu tím není dotčena.

Je účast v tomto výzkumu povinná?

Upozornění, že účast na výzkumu je dobrovolná a je možné souhlas odvolat a z projektu odstoupit. Určit moment, do kterého je možné ze studie odstoupit – není to kdykoliv. Možnost odstoupení od výzkumu má reálně smysl pouze tehdy, pokud je možné jeho data odlišit od ostatních (tj. do doby anonymizace) – ve většině případů není vhodné nabízet možnost odstoupení v době, kdy jsou získaná data zpracovávána nebo dokonce už publikována.

Je možné použít například následující text: Účast na výzkumu je zcela dobrovolná a máte právo odstoupit z výzkumu bez udání důvodu, a to až do doby...(např. ukončení posledního měření / týden po vyplnění dotazníku atd.).

Kde se dozvědět více?

Pokud máte jakékoliv doplňující dotazy ohledně tohoto výzkumu, můžete se obrátit na ... *uved'te kontaktní údaje na konkrétního výzkumníka (název a adresa pracoviště, univerzitní e-mail, příp. telefon).*

Příloha 4a: Souhlas s účastí nezletilého dítěte ve výzkumu a zpracováním osobních údajů (pro zákonného zástupce nezletilého dítěte)

Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů

Na základě výše uvedených informací:

- **Souhlasím** s účastí v uvedeném výzkumném projektu *(doplňte název projektu)*.
- **Souhlasím** s výše uvedeným zpracováním osobních údajů pro výzkumné účely.

**nehodící se škrtněte*

Jméno a příjmení zákonného zástupce:

Jméno a příjmení dítěte:

Podpis zákonného zástupce:

V dne:

Za výzkumný tým:

Jméno a příjmení:

Podpis:

V dne:

Jeden výtisk tohoto souhlasu obdrží účastník/účastnice a jeden si ponechá výzkumný tým.

Příloha 4b: Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů

Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů

Na základě výše uvedených informací:

- **Souhlasím** s účastí v uvedeném výzkumném projektu (*doplňte název projektu*).
- **Souhlasím** s výše uvedeným zpracováním osobních údajů pro výzkumné účely.

**nehodící se škrtněte*

Jméno a příjmení:

Podpis:

V dne:

Za výzkumný tým:

Jméno a příjmení:

Podpis:

V dne:

Jeden výtisk tohoto souhlasu obdrží účastník/účastnice a jeden si ponechá výzkumný tým.

Příloha 4c: Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů (pro vedoucího pracovníka instituce a organizace)

Souhlas s účastí ve výzkumu a zpracováním osobních údajů

Na základě výše uvedených informací:

- **Souhlasím** s účastí **pracovníků/pracovnic naší organizace; žáků/žákyň; studentů/studentek naší školy** (vyberte vhodný popis cílové skupiny) v uvedeném výzkumném projektu (doplňte název projektu).
- **Souhlasím** s výše uvedeným zpracováním osobních údajů pro výzkumné účely.

**nehodící se škrtněte*

Jméno a příjmení zástupce organizace:

Podpis zástupce:

V dne:

Za výzkumný tým:

Jméno a příjmení:

Podpis:

V dne:

Jeden výtisk tohoto souhlasu obdrží účastník/účastnice a jeden si ponechá výzkumný tým.